

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT yhtyy työryhmän muistion näkemykseen siitä, että syntyvyyden kasvu on olennainen tekijä julkisen talouden kestävyuden ja pitkän aikavälin talouskasvun turvaamiseksi Suomessa. Alhainen syntyvyys heikentää väestörakennetta, kasvattaa huoltosuhdetta ja kaventaa veropohjaa samalla kun julkiset menot kasvavat. Väestöpohjan vahvistaminen muun muassa syntyvyyden kautta on siten keskeistä julkisen sektorin rahoituksen ja talouden elinvoiman ylläpitämiseksi. Vastuullisen väestöpolitiikan kannalta ei ole kestävää, ettei nuorten ja nuorten aikuisten toivoma perheellistyminen toteutuisi. KT pitää kannatettavana työryhmän muistion ehdotusta luoda nuorten elämänhallintaa ja perhesuunnittelua tukeva rakenne monitieteisen poikkihallinnollisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen/verkoston kautta, joka toisi yhteen myös eri yhteiskunnallisia toimijoita.

KT pitää myös kannatettavana toimenpide-ehdotusta väestöennustamisen mallin kehittämiseksi kohti koko maata koskevaa stokastista ennustetta täydentämään Tilastokeskuksen tuottamaa determinististä ennustetta. Väestöennusteiden osalta tarvitaan sekä pidemmän että lyhyen ajan välin ennusteita sekä eri skenaarioita, jotka heijastavat väestökehityksen ennustamattomia tekijöitä poliittisen päätöksenteon tueksi. Pidemmän aikavälin eri ennusteet mahdollistavat väestöpolitiikan jatkuvuuden sekä tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuuden arvioinnin tietoon perustuen niin, että niitä voidaan myös myöhemmin tarkistaa ja päivittää ketterästi uuden tiedon kertyessä vastaamaan yhteiskunnan todellista tarvetta. Väestöennusteiden kehittämiseksi ehdotettu perustettava asiantuntijaryhmä myös mahdollistaisi toiminnan jatkuvuuden takaamisen.

KT yhtyy työryhmän muistion näkemykseen siitä, että Suomi tarvitsee kokonaisvaltaista väestöpoliittista strategiaa, jossa tarkastellaan syntyvyyden -ja kuolleisuuden lisäksi myös maahanmuuttoa, alueellista kehitystä ja ympäristökysymyksiä.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyskehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

KT kannattaa toimenpide-ehdotusta nuorten kuulemisesta. Toimenpide-ehdotus on kuitenkin esitetty muistiossa hyvin yleisellä tasolla. Nuorten kuulemiseksi tulee luoda systemaattinen vuoropuhelu nuorten näkemysten kartoittamiseksi ja saamiseksi mukaan väestöpoliittiseen keskusteluun ja tulevaisuuden toimien valmisteluun. KT näkee tärkeänä, että osana nuorten lapsitoiveiden kuulemista keskitytään myös väestöpoliittiseen keskusteluun laajemmin huomioiden sekä ympäristön, maahanmuuton ja alueellisen kehityksen kysymykset että lisääntymisterveyden/syntyvyyden/lapsitoiveiden osa-alueet.

KT esittää toimenpide-ehdotuksiin lisättäväksi, muistiossakin esitettyä, systemaattista työmarkkinaosapuolten ja koulutusta tarjoavien tahojen näkemysten kuulemista, osana laajempaa selontekoa Suomen väestöpolitiikasta. Pidemmän aikavälin väestöpoliittisen strategian luomiseksi on tärkeää ylläpitää vuoropuhelua poikkihallinnollisesti, yhdessä myös kuntien ja hyvinvointialueiden toimijoiden kanssa.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

KT pitää tärkeänä hedelmällisyystiedon lisäämistä, jotta nuoret ja nuoret aikuiset voisivat tehdä lapsihaaveisiin liittyviä elämänvalintoja tietoon perustuen. Riittävä tieto hedelmällisyyden ja iän yhteydestä hedelmällisyydessä auttaa suunnittelemaan ja arvioimaan oman lapsitoiveen toteuttamisesta sekä voi vähentää tulevaisuudessa kuilua toivotun lapsiluvun ja toteutuneen lapsiluvun osalta.

Hedelmällisyystietoisuuden lisääminen ikätasoisin opetusmenetelmin esimerkiksi terveystiedon ja yhteiskuntaopin sisällöistä muun muassa valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden ja tutkintojen perusteiden päivittämisen yhteydessä varmistaisi tiedon saavutettavuuden kaikille nuorille yhdenvertaisesti. Esimerkiksi Tanskassa hedelmällisyystietoisuus on integroitu osaksi seksuaalikasvatusta vastauksena alhaiseen syntyvyyteen lisääntyviin hedelmällisyysaasteisiin. KT näkee kannatettava tehdä kansainvälistä vertailua eri maiden käytännöistä ja niiden vaikuttavuudesta osana laajempaa väestöpoliittista selvitystä.

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

KT näkee tärkeänä, että suunniteltaessa yksilön elämänhallintaa ja valintojen tekemistä tukevan tiedon tuottamista jatkossakin kehitystyön osana osallistetaan aktiivisesti nuoria siitä, miten neuvontaa toivotaan järjestettävän. Digipalveluilla on tärkeä rooli tavoitettavuuden näkökulmasta, mutta myös kasvokkain käytäville keskusteluille tulee varata riittävästi resursseja ja matalan kynnyksen mahdollisuuksia.

3.3 Hedelmöityshoidot

Matala syntyvyys ja korkea ensisynnyttäjien ikä lisäävät painetta toimivien ja kaikille saatavilla olevien hedelmöityshoitojen tarpeesta. Väestöstrategian tulisi ottaa huomioon koko väestön tarpeet huomioiden myös erilaiset perhemuodot, kuten naisparit ja itselliset naiset. KT korostaa, että

tukemalla kaikkia perhetyyppejä voidaan vähentää väestön ikääntymisestä ja matalasta syntyvyydestä johtuvia taloudellisia paineita. Jos tuen ulkopuolelle jätetään osa väestöstä se saattaa vähentää kokonaisväestön kasvupotentiaalia ja heikentää pitkällä aikavälillä väestöpoliittisten toimien vaikutusta.

KT nostaa esiin, että hedelmöityshoitojen lisääntyessä myös siihen liittyvät psykososiaalisen hoidon tarpeen kasvu tulee huomioida osana kokonaisuutta. Hedelmättömyysdiagnoosilla voi olla merkittävä kielteinen vaikutus yksilön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. KT pitää tärkeänä, että hedelmällisyyshoitojen saatavuudesta ja riittävästä resurssoinnista huolehditaan. Tämä on huomioitava osana hyvinvointialueiden rahoitusta sekä huomioiden osaavan henkilöstön saatavuus.

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

KT kannattaa nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyden tukemisen huomioimista osana työryhmän muistion toimenpide-ehdotuksia. Hyvinvointialueilla tehdään tällä hetkellä monipuolisesti kehittämistyötä nuorten mielenterveyspalveluiden kehittämiseksi. Mielenterveyspalveluiden saatavuuden parantamiseksi tulisi vakiinnuttaa riittävä rahoitus pohja palveluiden toteuttamiseksi pitkäjänteisesti ja pidemmän välin toimenpide-ehdotuksien toteuttamiseksi.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

KT pitää tärkeänä, että nuorten ja nuorten aikuisten ruutuajan sekä digitaalisten laitteiden käytön vaikutuksia tutkitaan ja huomioidaan osana toimenpide-ehdotuksia. Ruutuajan määrään ja sen vaikutuksiin lapsen tai nuoren kehitykseen on kiinnitettävä huomiota jo varhaislapsuudessa, sillä digilaitteita käytetään yhä nuorempana. Lisäksi pienten lasten vanhempien ruutu-aikaa tulisi tarkastella osana perheen kokonaisuhyvinvointia.

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

KT kannattaa työryhmän muistion ehdotusta vahvistaa nuorten lapsettomien aikuisten mahdollisuutta hakea tukea parisuhteita koskeviin ongelmiin osana lakisääteistä kasvatus- ja perheneuvontapalvelua ja muualla palvelujärjestelmissä. Tietoa nuorille saatavilla olevista vaihtoehdoista tulisi kuitenkin lisätä ja tiedon saatavuutta palveluista edistää. KT pitää tärkeänä selvittää myös nuorten ajatuksia parisuhteista sekä heidän odotuksiaan ja tavoitteitaan perhe-elämälle, jotta parisuhteita tukevat palvelut olisivat ajankohtaisia ja vastaisivat aidosti nuorten ja nuorten aikuisten tarpeisiin.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

KT näkemyksen mukaan mahdollisuudet yhteensovittaa opiskelua ja vanhemmuutta voivat edistää syntyvyyttä. KT pitää tärkeänä tarkastella erilaisten taloudellisten kannustimien, kuten esimerkiksi etuuskien ja palveluiden, mahdollisuuksia laajemminkin kuin osana opintotuen kokonaisuutta opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamiseksi. Lisäksi joustavien opintomahdollisuuksien (mm.

etäopinnot, verkko-opinnot ja iltaopinnot) tarjoaminen jatkossakin laaja-alaisesti eri koulutusohjelmissa mahdollistavat korkeamman koulutustason jatko-opinnot sekä myös jatkuvan oppimisen mahdollisuuden perheellisille nuorille aikuisille.

Koulutustason nostamista tukevat tukimuodot mahdollistavat lisäkoulutuksen hankkimisen työn ohessa. Toimialojen erityispiiret ja niiden vaikutukset osaamisen kehittämiseksi tulee ottaa huomioon. Esimerkiksi Kunta- ja hyvinvointialojen naisvaltaiset ammattitehtävät ovat usein säädeltyjä, joten kelpoisuusehdot edellyttävät myös tutkintopohjaista lisä- ja täydennyskoulutusta koulutustason nostamiseksi. Tästä syystä osaamisen kehittäminen työuran aikana edellyttää usein myös työstä poissaoloa esimerkiksi tutkintoon kuuluvien pakollisten opintojen tai harjoittelun vuoksi. KT pitää tärkeänä, että jatkokouluttautuminen ja jatkuva oppiminen on mahdollista, jotta osaamisen kehittäminen ja uralla eteneminen eivät esty perhevastuiden tai työelämän yhteensovittamisen haasteiden vuoksi tai toisaalta estä perhehaaveiden toteutumista.

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

KT kannattaa myös laadukkaan ja saavutettavan varhaiskasvatuksen huolehtimisesta pitkän aikavälin toimenpide-ehtotuksena, mutta varhaiskasvatuksen laatua ja saavutettavuutta tulisi tarkastella ja kehittää myös lyhyen aikavälin tavoitteena, sillä mielikuvat varhaiskasvatuksesta luodaan jo nyt tuleville vanhemmille. KT pitää tärkeänä, että nuorille aikuisille muodostuu positiivinen tulevaisuuden kuva lasten ja työn yhteensovittamisen mahdollisuuksista ja varhaiskasvatuksen tuesta osana tulevaisuuden suunnittelun kokonaisuutta.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Järjestöille kohdennettavan matalan kynnyksen rahoituksen kohdentamisen lisäksi Kunnat ja hyvinvointialueet ovat merkittävässä roolissa lapsiperheiden arjessa tukipalveluiden tarjoajana. Eri hyvinvointialueiden mahdollisuudet tarjota vanhemmille parisuhdetukea osana kasvatusta ja perheneuvontaa vaihtelevat. Tällä hetkellä monet perheet kamppailevat yksin vastuiden kanssa, ja tieto siitä, mitä apua on saatavilla, ei aina ole riittävästi saatavilla. KT pitää tärkeänä, että tiedot matalan kynnyksen tukipalveluista tulevat entistä näkyvämmiksi, jotta vanhemmat eivät jää ilman tarvitsemaansa tukea.

KT nostaa esiin, että yhtä lailla julkisen sektorin rahoituspohjaa tulee vahvistaa, jotta palveluiden saatavuus, laatu ja jatkuvuus voidaan turvata pitkäjänteisesti myös kuntien- ja hyvinvointialueiden toimesta.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuksien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

KT näkee tärkeäksi turvata lapsiperheiden etuuksien riittävä taso. Etuusjärjestelmän vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti osana laajempaa väestöpoliittista strategiaa. KT katsoo, että vaikka yksinään taloudellinen kannustin ei välttämättä ole riittävä keino nostaa syntyvyyttä voi se osana muita esitettyjä toimita tuoda tarvittavan lisän kannustaa nuoria aikuisia lasten hankkimiseen erityisesti ennen 30-ikävuotta.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

KT:n näkemyksen mukaan on olennaista seurata vuoden 2022 perhevapaaudistuksen vaikutuksia ja päivittää tietopohjaa erityisesti lastenhoidon tuista, samalla tunnistuen mahdolliset kehitystarpeet. Lisäksi on syytä tarkastella laaja-alaisesti vaihtoehtoja lastenhoidon tukien järjestelmän uudistamiseksi ja tarvittaessa jatkaa vanhempainvapaiden kehittämistä. KT pitää tervetulleena aiempaa Työelämän tasa-arvo ja perhevapaat -työryhmän ehdotusta siitä, että etuusjärjestelmää kehitettäisiin siten, että työnantajille korvattaisiin perhevapaista aiheutuvat lakisääteiset kustannukset nykyistä paremmin. Työryhmän toimenpide-ehdotuksissa tulisi kuitenkin ottaa huomioon se, että perhevapaa- ja etuusjärjestelmän mahdollinen kehittäminen tulee toteuttaa kustannusneutraalisti siten, että työnantajakustannuksia ei lisätä.

KT katsoo, että toimivin keino lisätä tasa-arvoa työelämässä ja parantaa naisten työmarkkina-asemaa on se, että perhevapaat sekä hoitovastuu lapsesta jakautuu vanhempien kesken mahdollisimman tasapuolisesti.

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

KT pitää tärkeänä kokonaisvaltaisen väestöpoliittisen strategian luomista. KT korostaa, että väestön rakenteen muuttumista ja sen tuomia yhteiskunnallisia haasteita on tarkasteltava kokonaisuutena, johon syntyvyyden lisäksi liittyy kiinteästi maahanmuutto- ja ympäristökysymykset. Väestöpolitiikka edellyttää poikkihallinnollisen yhteistyön kehittämistä sekä sen sujuvuuden varmistamista. KT korostaa myös alueellisen näkökulman tärkeyttä.

KT pitää kannatettavana toimenpiteiden jakamista lyhyen- ja pitkänajan tavoitteisiin. Toimenpiteiden ja suunnitellun poikkihallinnollisen tutkimus- ja kehittämiskeskus/verkoston toiminnan kannalta toimenpiteiden mittarointiin, tavoitteisiin ja tarkempiin kirjauksiin edotetaan kuitenkin kiinnitettävän erityishuomiota. Suuri osa pitkänajan tähtäimen tavoitteista on ilmaistu ilman tarkempaa konkretiaa mikä on osittain ristiriidassa työryhmän muistion tavoitteiden kanssa. Jos sekä lyhyen- ja pitkänajan tähtäimen toimia ei tuoda konkretian tasolle on niiden rahoitustarpeen arviota haastavaa arvioida riittävällä tasolla mikä voi osaltaan johtaa siihen, ettei rahoitusta allokoita riittävästi kuntien- ja hyvinvointialueiden vastuulle suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamiseksi.

KT:n näkemyksen mukaan toteutettu perhevapaaudistus on tärkeä askel perheiden tukemisessa ja työelämän tasa-arvon edistämässä. Uudistuksella pyritään tarjoamaan vanhemmille enemmän joustavuutta perhevapaiden käytössä, sekä tukemaan vanhemmuuden ja työelämän

yhteensovittamista. Perhevapaa uudistus on myös osa laajempaa tavoitetta, jossa pyritään vahvistamaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja parantamaan perheiden elämänlaatua tarjoamalla tasapuolisempia mahdollisuuksia vanhemmille hoivavastuun jakamiseksi.

KT pitää tärkeänä, että työmarkkinat mahdollistavat jatkossakin joustavan työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen. KT tuo esille, että työn ja vapaa-ajan yhteensovittaminen onkin Suomessa jo kehittynyt hyvälle tasolle, ja jo käyttöön otetut joustavat työelämän ratkaisut tukevat työntekijöiden tasapainoa työelämän ja henkilökohtaisen elämän välillä.

Puistolahti Assi
Kunta- ja hyvinvointialue työntekijät KT - Kunta- ja
hyvinvointialue työntekijät, KT